Contributed by François Vercammen
maandag, 01 januari 2007 - Last Updated maandag, 28 mei 2007

Rosa Luxemburg is één van de briljantste theoretici in het marxisme. En als dusdanig één van de weinige vrouwelijke militanten die algemene erkenning genoot in een Tweede Internationale waar het patriarchaal gedrag nog hoogtij vierde.

Haar uitzonderlijke analytische capaciteiten heeft ze zonder pedanterie ten dienste van de arbeidersbeweging gesteld o.m. door zelf op het terrein keihard te militeren. Zij was een onafhankelijke persoonlijkheid die niet aarzelde in de polemiek te gaan tegen de reformistische vleugel van de partij en de vakbonden (in Duitsland). Zij debatteerde ook vlijmscherp, binnen de revolutionaire linkerzijde, o.m. tegen Lenin inzake de opvatting van de partij (1902-1904), het recht op zelfbeschikking der volkeren en de democratie in de sovjetstaat (1918). Rosa Luxemburg is ook een tragische figuur: niet alleen omdat ze brutaal vermoord werd (15 januari 1919) door de Vrijcorpsen, ter hulp geroepen door de sociaal-democratie om "de orde in Berlijn" te herstellen. Maar vooral, omdat dit gebeurde toen ze (vanaf 1915) in de rol van partij leidster werd geduwd van de pas opgerichte Spartakus-Bund die, evenmin als Rosa, op de revolutionaire situatie was voorbereid.

Rosa Luxemburg werd in maart 1871 geboren in Zamsoc in het toenmalig Russische deel van Polen, Ze is een generatiegenoot van Lenin (1870) (tervgl. Trotsky 1879).

Ze brengt haar jeugd door in Warschau. Op haar zestiende wordt ze lid van de revolutionair-marxistische groep "Partij proletariaat". Ze wordt snel door de politie opgemerkt en moet uitwijken naar Zwitserland (Zurich). Ze studeert er wiskunde en wetenschappen, en daarna rechten en politieke economie. Ze maakt een doctoraatsthesis over "De industriële ontwikkeling van Polen" (maart 1897). (De concrete analyse van het. kapitalisme zal heel haar leven een belangrijke bekommernis blij ven: zie haar lessen "Inleiding tot de politieke economie" (l 907-12) en "De accumulatie van het kapitaal" (1913). Ze blijft ondertussen een actieve militante. Van bij de start (1894) zit ze in de redactie van de partijkrant ("Sprawa Robotnicza). Datzelfde jaar nog neemt ze deel, als Poolse afgevaardigde, aan het congres van de Tweede Internationale in Parijs. Het jaar nadien, is ze bij de medeoprichters van de verenigde SDPKiL (sociaal-democratische partij van Polen en Lithauen). Deze is uiteraard nauw verbonden meten soms organisch ingeschakeld in de Partij van Lenin, Trotsky, Plekhanov e.a. (SDAP van Rusland).

1897-98 is een eerste belangrijk keerpunt in haar leven. Dank zij een blank huwelijk verwerft ze de Duitse nationaliteit waardoor ze aan het leven van de "machtige" Duitse sociaal- democratie (SPD) kan deelnemen. De band met de Poolse-Russische revolutionaire klassenstrijd blijft intens: ze blijft formeel lid van de SDPKiL waar haar vriend, Leo Jochiges, een hoofdrol speelt. 1905 is een keerpunt

in de geschiedenis van de 20ste eeuw en van de arbeidersbeweging. Rosa Luxemburg spoedt zich naar Warschau om deel te nemen aan de Russische revolutie. Ze intervenieert ook in de Russische Partij, o.m. op het congres in Londen (1907) waar alle strategie-problemen aan bod komen.

Maar het zwaartepunt van haar militant leven ligt in Duitsland. Door haar inzet en talent wordt ze snel opgenomen in de "familiekring" van de SPD-leiders, o.m. Kautsky en vooral diens vrouw Louise, August Bebel, de onbetwiste voorzitter, de intellectueel en historicus Mehring, en Klara Zetkin, de feministe. Zonder tot de leiding te behoren, speelt ze een vooraanstaande rol in de intelléctueel-politieke-strategische debatten tijdens de nationale en internationale congressen. En ze militeert als pedagoge (aan de partij -school), publiciste (brochures, artikels, boeken), propagandiste en agitatrice: in een reeks ; indrukwekkende meetings klaagt ze het groeiende militarisme en de naderende i oorlogsdreiging aan, ze pleit voor een radicale l draai in de arbeidersstrategie waarbij de algemene i staking een middel wordt om Pruisen (=Duitsland) om te vormen tot een democratische republiek, de wereldoorlog te beletten en de strijd voor de politieke macht voor te bereiden.

Haar polemiek van de jaren 1898, tegen het "revisionisme" van Bemstein (leerling en secretaris van Friedrich Engels, die stierf in 1893), blinkt uit door intellectuele diepgang en militante bekommernissen (artikels gebundeld als "Sociale hervorming of revolutie?"). Uit de Russische revolutie van 1905 (afgebroken in december 1905), trekt ze in een schitterend en baanbrekend pamflet "Massastaking, partij en vakbond" (1906) de analytische en strategische conclusies. Haar hoofddoel is de SPD ervan te overtuigen om van strategie te veranderen. Ze botst daarbij op de parlementaire fractie van de partij en op de vakbondsbureaucratie die zich in feite hebben verzoend met het Duits kapitalisme en de Pruisische Staat. Het is een verscheurende politieke strijd die uitmondt op de catastrofe van 1914: de SPD stemt voor de militaire kredieten. Alle afdelingen van de Tweede Internationale doen hetzelfde, ieder in eigen land: arbeiders schieten op arbeiders, socialisten op socialisten!

Rosa Luxemburg staat mee vooraan in de strijd tegen de oorlog. Het is de logische consequentie van haar gevecht tegen het militarisme.

Het had haar bij herhaling in de gevangenis van het "Pruisisch" militarisme gebracht wegens het aanzetten tot oproer" en "tot ongehoorzaamheid van de soldaten", en wegens “belediging van de keizer" (1904,1906, febr.1915). In de gevangenis schrijft ze één van de beste marxistische analyses van de oorzaken van de oorlog: "De crisis van de sociaal-democratie" (onder het pseudoniem "Junius", 1915). "Proletariërs aller landen verenigt u in vredestijd, en in oorlogstijd snijd mekaar de strot over!" Europa is een puinhoop. De arbeidersbeweging helaas ook.

Geïsoleerd, onvoorbereid, overrompeld, neemt Luxemburg (met Karl Liebknecht, Klara Zetkin en Mehring) eindelijk het initiatief om zich te organiseren. Liebknecht stemt in december 1914 tegen de nieuwe oorlogskredieten van de Keizer. In april 1915 verschijnt hun blad: "Die Internationale" (5000 ex in Berlijn). Rosa is de ziel en het redactionele werkpaard. Oorzaken en verantwoordelijkheden van de wereldoorlog worden geanalyseerd. Het centrale antwoord van Rosa is: een nieuwe Internationale. Die zal er komen na haar dood (in 1919), Maar ze heeft volop meegewerkt aan de voorbereidende conferenties van Zimmerwald (1915) en Kienfhal (1916). In de gevangenis bereikt haar het nieuws van de Russische revolutie: februari, de val van de tsaar, november, de val van het kapitalisme. Gepassioneerd volgt en becommentarieert ze, in een reeks artikels, de wereldschokkende hoopvolle gebeurtenis. Niet zonder vrees: zullen "Lenin en Trotsky" standhouden? Zal de Westerse arbeidersklasse volgen?

Haar belangrijkste vrees is en blijft dat de culturele achterlijkheid van Rusland en haar boerenbevolking te groot is. Met dat idee voor ogen, schrijft ze, in de gevangenis, een tekst ("De Revolutie in Rusland", na haar dood uitgegeven) met enthousiaste steun aan de bolsjivieken en felle kritiek op sommige aspecten van hun politiek (inzake de boeren, de nationaliteiten, de constituante vergadering).

Pas in november 1918 wordt ze bevrijd door de revolutie in Duitsland, die zoals Rusland gekenmerkt wordt door democratische raden van arbeiders en soldaten. Het is een revolutie zonder leiding. De belangrijkste oppositie-partij, is de USPD (de onafhankelijke sociaal-democratische partij Duitsland). Haar basis zijn de arbeiders uit de grote bedrijven; zij beheerst de raden. Haar leiding is een samenraapsels van pacifistische, reformistische en half-revolutionaire elementen. De Spartakus Bund maakt er eerst deel van uit, en neemt uiteindelijk een autonome vorm aan. Met volle overgave proberen Rosa en Karl Liebknecht op een stichtingscongres (29 dec 1918 - jan 1919) oriëntatie te geven aan een onsamenhangende marginale groep van enthousiaste en toegewijde militanten. De politieke verwarring viert er hoogtij omtrent de elementaire politieke taken van het ogenblik (rol van de vakbonden, deelname aan de parlementaire verkiezingen, type van organisatie). Rosa ontwikkelt er een politiek rapport "Wat wil de Spartakus Bond?". Maar de eerste golf van de Duitse revolutie ebt reeds weg. Dat is het moment dat de sociaal-democratische regering gebruikt om Rosa en Karl (en later honderden arbeidersmilitanten) te vermoorden op 15 januari 1919.